

'De vraag is niet of we datacenters willen, maar voor wie en waarvoor'

Wil Nederland een digitaal soevereine economie opbouwen, moet het kabinet met een geloofwaardig gefinancierde, grootschalige AI-strategie komen en Nederlandse en Europese AI-startups faciliteren. Dat betoogt innovatieprofessor Deborah Nas. 'Het is essentieel dat we een serieus ondernemingsklimaat creëren voor bedrijven in de AI-sector.'

Nas is TU Delft-professor Strategic Design for Technology-Based Innovation. Volgens haar heeft Nederland op papier een sterke uitgangspositie met een chipmachinebouwer als ASML en AMS-IX als een van de grootste internetknooppunten. 'Maar we zijn veel zwakker vertegenwoordigd in hyperscale cloud en AI-compute. Juist hiernaar verschuift momenteel veel economische en geopolitieke macht. Vooral in de VS zien we een enorme versnelling. Zo sloot Anthropic in mei een overeenkomst met SpaceX voor toegang tot de volledige compute-capaciteit van het Colossus 1 datacenter in Memphis met meer dan 300 MW en ruim 220.000 AI-computerchips van Nvidia (GPU's). In heel Europa hebben we daar niet eens een equivalent voor.'

Ontslaggolf

Ze is ervan overtuigd dat AI productiviteit en werk ingrijpend gaan beïnvloeden. 'We moeten rekening houden met een economie waarin productiviteit en bedrijfswinsten kunnen stijgen, terwijl grote groepen werknemers hun baan verliezen. Nu AI steeds beter wordt, worden loonkosten bij tech-bedrijven steeds vaker ingeruild voor rekenkracht. Dat is het meest zichtbaar in Silicon Valley. Microsoft biedt vrijwillig vroegpensioen aan 7 procent van zijn Amerikaanse medewerkers. Cloudflare schrapt 20 procent van de banen met de toelichting dat het interne AI-gebruik in drie maanden met meer dan 600 procent was gestegen. Meta gaat 10 procent van het personeel ontslaan en vacatures niet invullen.'

Hoe dit voor Nederland uitpakt hangt volgens haar mede af van wat we de komende drie jaar bouwen aan eigen infrastructuur. 'De AI-gedreven economie vereist rekenkracht. Bedrijven die snel willen schalen, en straks ook landen, zijn afhankelijk van toegang tot datacenters met AI-infrastructuur. Digitale soevereiniteit is niet langer een IT-vraagstuk, het is een geopolitiek vraagstuk geworden. Onze ziekenhuizen draaien op de Amerikaanse cloud. De Belastingdienst maakt gebruik van diensten van Microsoft. Gemeenten staan op AWS of Azure. Dat werkte uitstekend zolang de Atlantische verhoudingen stabiel waren. In 2026 is dat geen vanzelfsprekendheid meer. Het kernprobleem is de Amerikaanse CLOUD Act. Die maakt dat Amerikaanse cloudproviders onder bepaalde juridische procedures verplicht kunnen worden data te verstrekken, ook wanneer die data fysiek in Europa staat. Een datacenter op Nederlandse bodem is dus niet automatisch een Nederlandse datakluis.'

Industriepolitiek

Een vorm van industriepolitiek is dan ook onontkoombaar, stelt Nas. 'Frankrijk is daar actief mee bezig, getuige het AI-ecosysteem dat rondom Parijs ontstaat. In Nederland heeft het kabinet zijn mond vol van digitale soevereiniteit, maar zet geen concrete stappen. Nederland heeft nog geen geloofwaardig gefinancierde, grootschalige soevereine cloud-strategie die kan concurreren met Amerikaanse hyperscalers. De overheid lijkt niet garant te willen staan voor rekencapaciteit, er zijn geen aanbestedingsregels die echte Nederlandse aanbieders voorrang geven en inkoop- en aanbestedingsprocedures zetten startups buiten spel.

De vraag is niet of we datacenters willen, maar voor wie en waarvoor, betoogt de innovatieprofessor. 'Soevereine Europese of Nederlandse cloudcapaciteit voor zorgdata zou maatschappelijk zwaarder moeten wegen dan een Amerikaans datacenter dat Netflix-bytes streamt. AI-rekenkracht voor Europese en Nederlandse modellen moet voorrang krijgen. Zonder eigen compute kunnen we geen taalmodellen trainen die onze taal, onze waarden en onze wetgeving respecteren. Dat is een randvoorwaarde voor digitale soevereiniteit. Daarnaast moeten colocatie-datacenters voor publieke en kritieke diensten structureel beschermd worden. Ziekenhuizen, Belastingdienst, energievoorziening en watervoorziening zijn de fundamenteën van onze samenleving.'

Beter startup-klimaat

Nederland dient volgens haar dan wel een serieus ondernemingsklimaat te creëren voor bedrijven in de AI-sector. 'Nu hebben Nederlandse en Europese AI-startups geen toegang tot rekenkracht, onvoldoende geduldig kapitaal, aanbestedingsregels die hen buiten de deur houden bij de overheid zelf, en netcongestie die fysieke uitbreiding onmogelijk maakt. De overheid heeft hier een rol die ze nu niet pakt: als start-

klant, als medefinancier van strategische rekencapaciteit en als regisseur die schaarse stroom en grond gericht toewijst aan bedrijven die bijdragen aan onze digitale soevereiniteit.' Dit laat onverlet dat de AI-sector ook kwetsbaarheden kent. 'Er zit een aantal grote gevaren in de wijze waarop big tech hun datacenter-vastgoed financiert. Zo zetten ze hun grote hyperscalers in toenemende mate buiten hun eigen balans. Ze richten daarvoor Special Purpose Vehicles (SPV's) die geld lenen bij private equity-fondsen, banken en pensioenfondsen. Deze SPV's kopen de grond, bouwen het datacenter en verhuren het vervolgens via een langetermijncontract terug aan de hyperscaler. Zo heeft Meta met Blue Owl Capital een SPV opgezet voor het Hyperion-datacenter in Louisiana: 27 miljard dollar aan schuld die buiten de balans van Meta blijft. Dit jaar zullen techbedrijven volgens marktanalisten zo voor enorme bedragen aan nieuwe schuld aantrekken.'

Nieuwe financiële crisis

Sommige analisten zien een zeepbel in de maak die uiteen kan spatten. Niet ten onrechte, aldus Nas. 'Dit soort financieringsstructuren zijn kwetsbaar als de verwachte AI-opbrengsten later komen dan gehoopt. Dan kan er een correctie ontstaan in waarderingen, financieringskosten en beschikbaarheid van kapitaal. Het verschil met de crisis in 2008 is dat de risico's niet meer in subprime-hypotheek zitten, maar in betonnen hallen vol GPU's die in een paar jaar verouderd zijn. AI is een technologie die vandaag al waarde creëert voor eindgebruikers en zal niet verdwijnen. Als er een correctie in de markt komt dan zou het voor ons goed uit kunnen pakken; het geeft wat meer ademruimte en computerchips worden minder schaars en betaalbaarder. Tenzij Europa meegetrokken wordt in een financiële crisis. Dat sluit ik niet uit.'

Europese AI Act

Verder van groot belang voor de Nederlandse datacentermarkt is de nieuwe Europese AI Act, legt ze uit. 'Deze wet draait erom dat organisaties beter moeten aantonen welke AI-systemen zij gebruiken, welke data worden verwerkt en hoe risico's worden beheerst. Een groot deel van de regels wordt vanaf 2 augustus relevant, terwijl bepaalde verplichtingen voor hoog-risico AI-systemen later ingaan. De AI Act verplicht organisaties weliswaar niet om data in Europa te hosten. Maar in combinatie met andere regels en toezichtseisen kan de wetgeving de vraag naar Europese datacenter-capaciteit wel vergroten. Niet alleen voor de grootste organisaties, maar straks voor elke ziekenhuisgroep, gemeente en accountantskantoor dat AI inzet op klantdossiers. De colocatie-markt in Nederland gaat hier sterk van profiteren; vooral middelgrote, Nederlandse, soevereine datacenters zullen in trek raken. Voor vastgoedpartijen en -adviseurs die hierop inspelen, ligt er een gat in de markt.'